

Kynning á efni og niðurstöðum rannsóknar
á svæðisbundnum áhrifum
Viðskiptaháskólans á Bifröst 14. júní 2006

*Rannsóknamiðstöðin á Bifröst og
Borgarbyggð*

VIÐSKIPTAHÁSKÓLINN
BIFRÖST

Yfirskrift og aðdragandi rannsókna

Hlutverk háskóla í þróun samfélags

-Svæðisbundin áhrif

Viðskiptaháskólans á Bifröst-

Efni kynningar

- ❑ Rannsóknarspurningin og markmið
- ❑ Aðferðafræðin
- ❑ Viðskiptaháskólinn á Bifröst
- ❑ Aðrir áhrifapættir á þróun samfélagsins
- ❑ Hlutverk háskóla í þróun svæða
- ❑ Aðrar rannsóknir
- ❑ Svæðisbundin áhrif Viðskiptaháskólans

Rannsóknarspurningin

Hver eru áhrif Viðskiptaháskólans á Bifröst á samfélagslega og efnahagslega þróun á svæðinu sem afmarkast af landfræðilegum mörkum sveitarfélagsins Borgarbyggð?

Rannsóknarspurningin

- ❑ Búsetuþróunin: mannfjöldapróun, aldurssamsetning og kynjahlutföll
- ❑ Atvinnulífið: fjöldi fyrirtækja í þekkingariðnaði
- ❑ Menntunarstig vinnumarkaðarins: aðsókn nemenda af nærliggjandi svæðum, búseta nemenda á svæðinu eftir nám, atvinnutækifæri fyrir menntað vinnuafli

Markmið

- Markmið rannsóknarinnar og hagnýtt gildi er að niðurstöður geti nýst sem innlegg í stefnumörkun og ákvarðanatöku stjórnvalda um aðkomu og stuðning við þróun þekkingarsamfélagsins á landsbyggðinni

Aðferðafræðin

- ❑ Mat á samfélagslegum og efnahagslegum áhrifum (E. Socio-economic Impact assessment)

- ❑ Afmörkun í tíma:
  - ❑ Yfirfærsla náms á háskólastig 1988
  - ❑ Sérstök áhersla á tímabilið frá 1998

- ❑ Landfræðileg afmörkun:
  - ❑ Þróun í Borgarbyggð borin saman við önnur svæði á Vesturlandi
  - ❑ Samanburðarsvæðið Rangárþing

Viðskiptaháskólinn á Bifröst í kringum 1990

Mynd: Jón Karl Snorrason

Viðskiptaháskólinn á Bifröst í dag

Mynd: Theodór Þórðarson

Aðrir áhrifapættir á þróun samfélagsins

- ❑ Stóriðja á Grundartanga
- ❑ Fjölbrautaskóli Vesturlands
- ❑ Landbúnaðarháskóli Íslands

- ❑ Bættar samgöngur-Hvalfjarðargöngin
- ❑ Fjarskiptasamband
- ❑ Efnahagsumhverfi

Hlutverk háskóla í þróun svæða

Skýrsla Svæðanefndar ESB

The Committee of the Regions. (2004, 23. mars). *Outlook opinion of the Committee of the Regions on „The role of universities in local and regional development within the context of a Europe of knowledge“.*

http://europa.eu.int/eurlexpri/en/oj/dat/2004/c_073/c_07320040323en00220033.pdf

Svæðanefnd ESB

- ❑ Þekking, rannsóknir og nýsköpun eru forsenda efnahagslegrar samkeppnisstöðu þekkingarhagkerfa og háskólar eru í vaxandi mæli hornsteinar hagsældar borga og svæða
- ❑ Menntað vinnuafli er lykilþáttur í samkeppnishæfni sveitarfélaga og svæða

Svæðanefnd ESB

- Ný þekking og útgáfa rannsóknaniðurstaðna er mikilvæg fyrir sveitarfélög og svæði
- Atvinnurekstur þekkingarhagkerfisins staðsetur sig í nábyli háskóla
- Stjórnvöld viðkomandi svæða geta með framlagi sínu hvatt til samstarfs háskóla og lítilla og meðalstórra fyrirtækja
- Stjórnvöld viðkomandi svæða geta stuðlað að uppbyggingu vísinda- og tæknigarða

Svæðanefnd ESB

- ❑ Háskólar eru á staðar- og svæðavís, punktar í alþjóðlegu netkerfi sem geta flutt alþjóðlega þekkingu inn á svæðin og á sama hátt svæðisbundna þekkingu yfir á alþjóðlegan umræðuvettvang
- ❑ Í skýrslunni er ennfremur lögð áhersla á mikilvægi þess að tengja þróun og markmið háskólamenntunar við markmið um þróun nærliggjandi svæða

Aðrar rannsóknir

Nilsson, J. E., Arbo, P., Dahl, M. S. Dahlum, B., Edvardsson, I. R., o.fl. (2003). *The Role of Universities in Regional Innovation Systems: A Nordic Perspective*. Sverige: Karlskrona.

Wikhall, M. (2001). *Universiteten och kompetenslandskapet: Effekter av den högre utbildningens tillväxt och regionala spridning i Sverige*. Sverige: SISTER.

Ívar Jónsson og Vífill Karlsson. (2002). *Borgarbyggð og Bifröst – Sambúð háskóla og byggðarlags*. Borgarbyggð: Bifröst.

Ingi Rúnar Eðvarðsson, Elín M. Hallgrímsdóttir, Ingólfur Ásgeir Jóhannesson og Grétar Þór Eypórsson. (2002). *Háskólamenntun og búseta, Tengsl menntunarstaðar og búsetuvals*. Akureyri: Rannsóknarstofnun Háskólans á Akureyri og Byggðarannsóknarstofnun Íslands.

Niðurstöður

- Megin niðurstöður rannsóknarinnar eru að áhrif Viðskiptaháskólans á samfélagslega og efnahagslega þróun í Borgarbyggð megi að mestu rekja til mikils vaxtar í starfsemi háskólans frá árinu 1998.
- Leiða má líkum að því að tilkoma Hvalfjarðarganganna hafi haft áhrif á aukna aðsókn nemenda af höfuðborgarsvæðinu og jafnframt auðveldað háskólanum að fá starfsmenn með æðri menntun til starfa. Í því tilliti hafa Hvalfjarðargöngin verið mikilvæg forsenda fyrir samkeppnishæfni Viðskiptaháskólans og þannig stutt við vöxt hans.

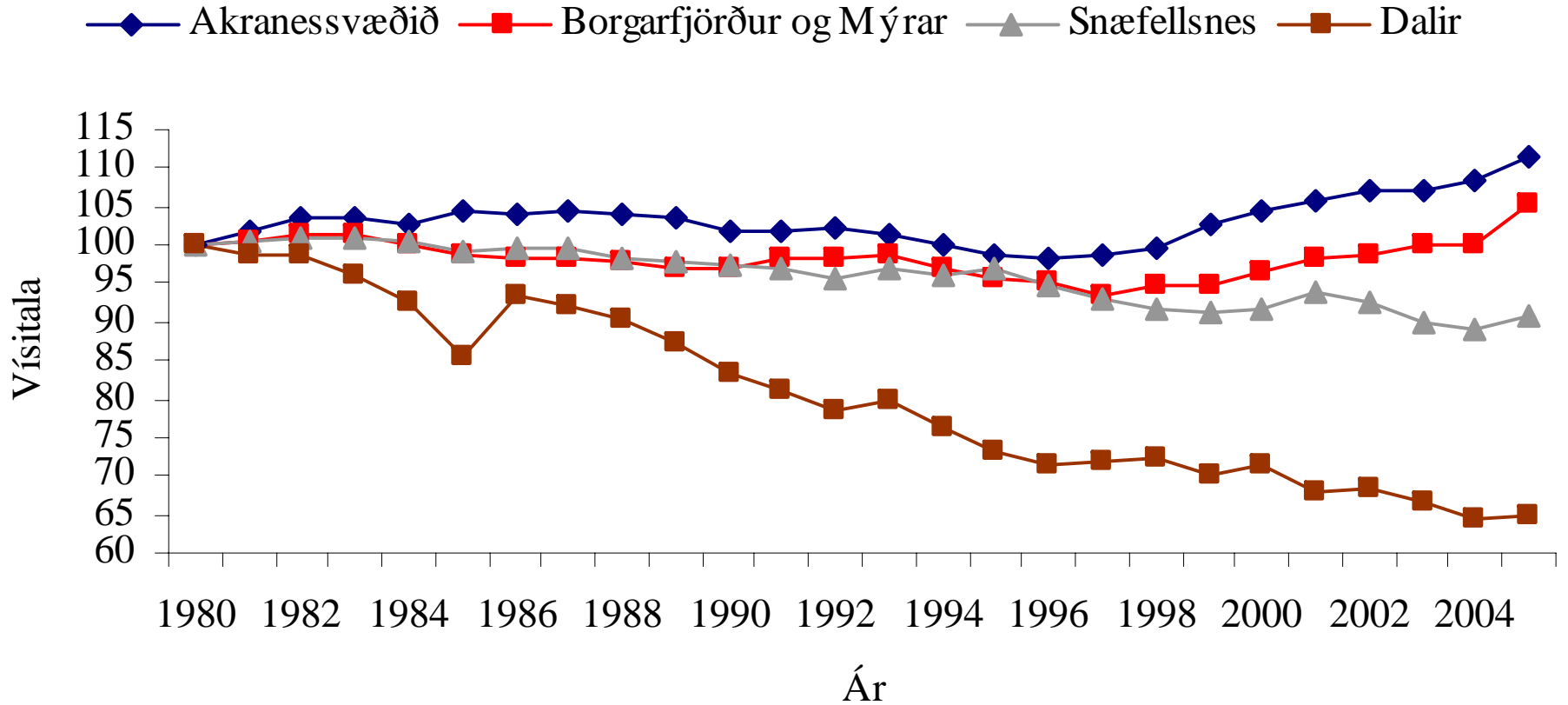

Niðurstöður

- Niðurstöður rannsóknarinnar benda til að hlutdeild Viðskiptaháskólans í mannfjöldaaukningu í Borgarbyggð frá árinu 1997 sé veruleg

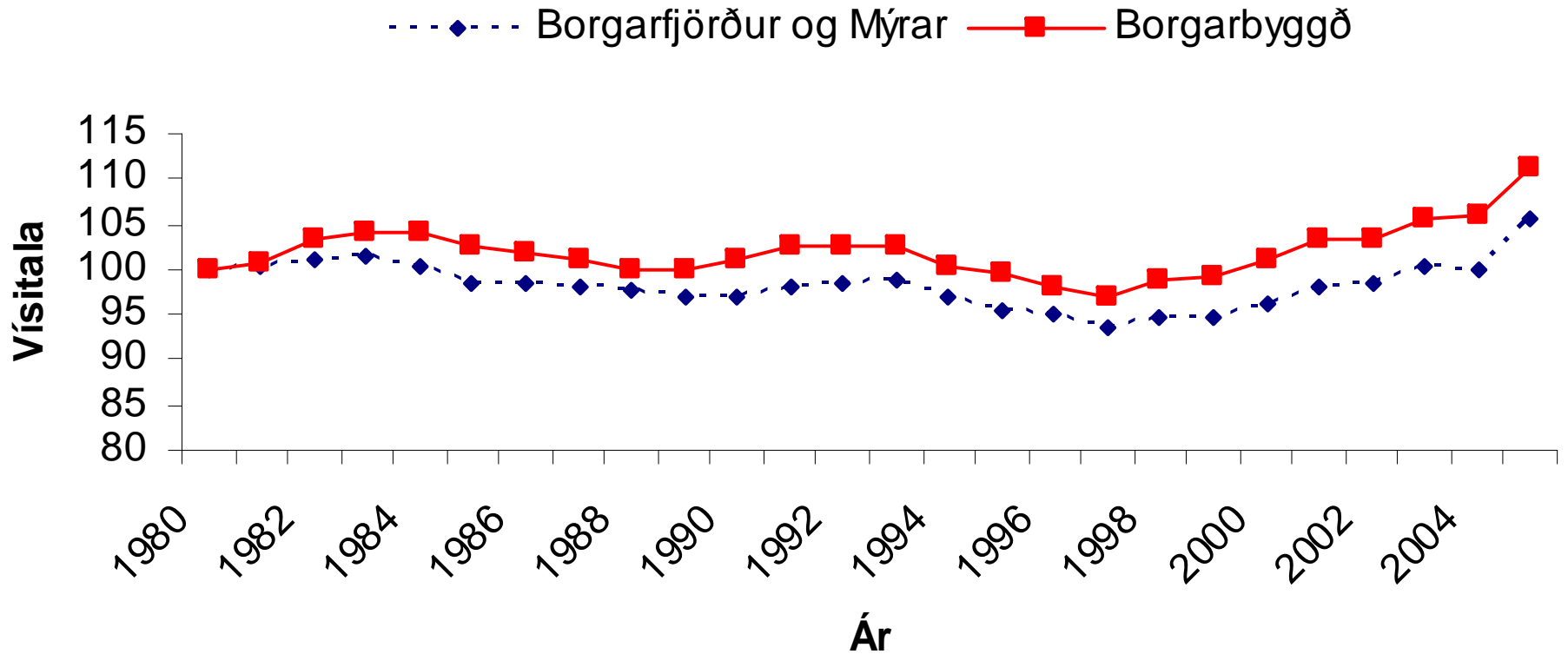

Mannfjöldapróun á Vesturlandi

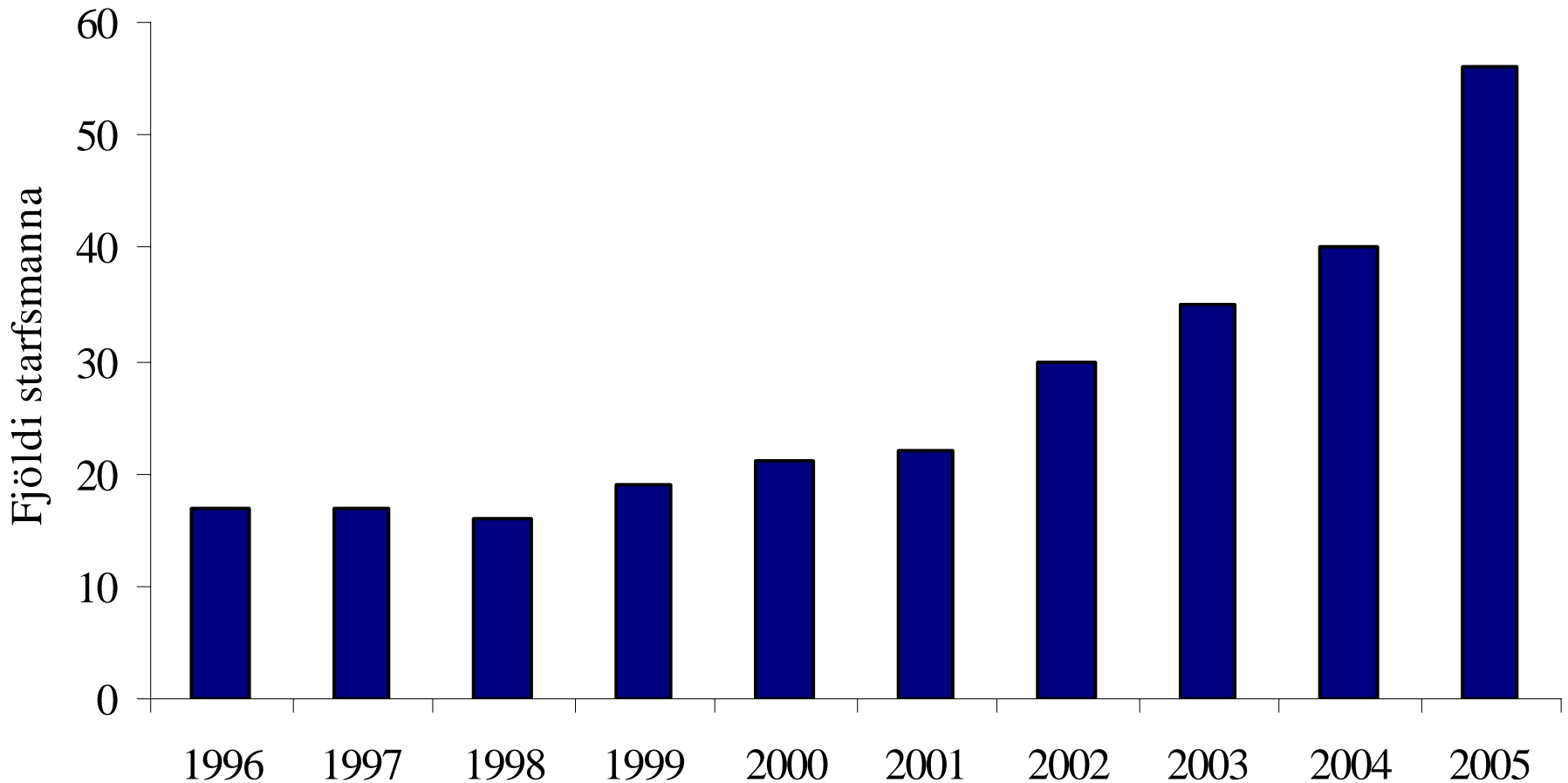

Mannfjöldapróun í Borgarbyggð

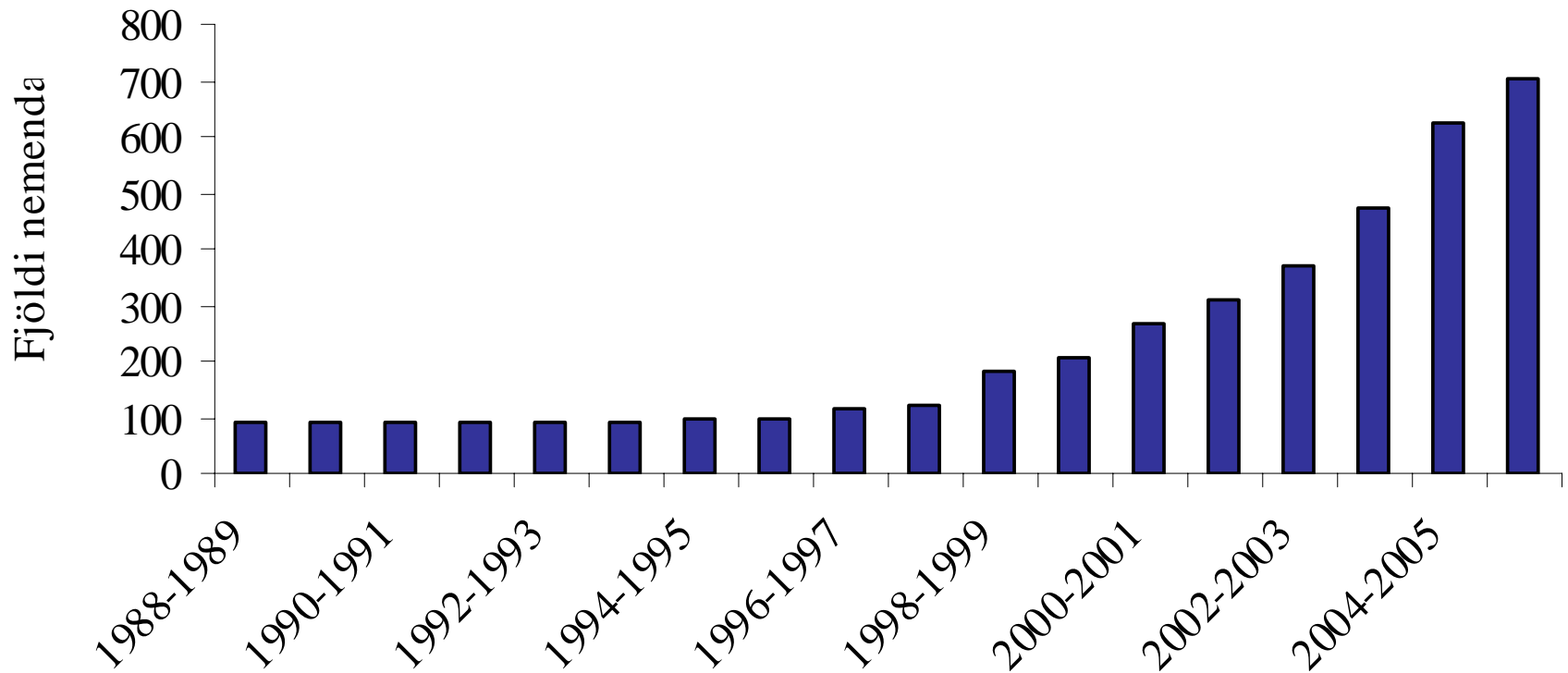

Fjöldi starfsmanna Viðskiptaháskólans hefur þrefaldast frá árinu 1996 og búa rúm 60% þeirra árið 2005 í Borgarbyggð

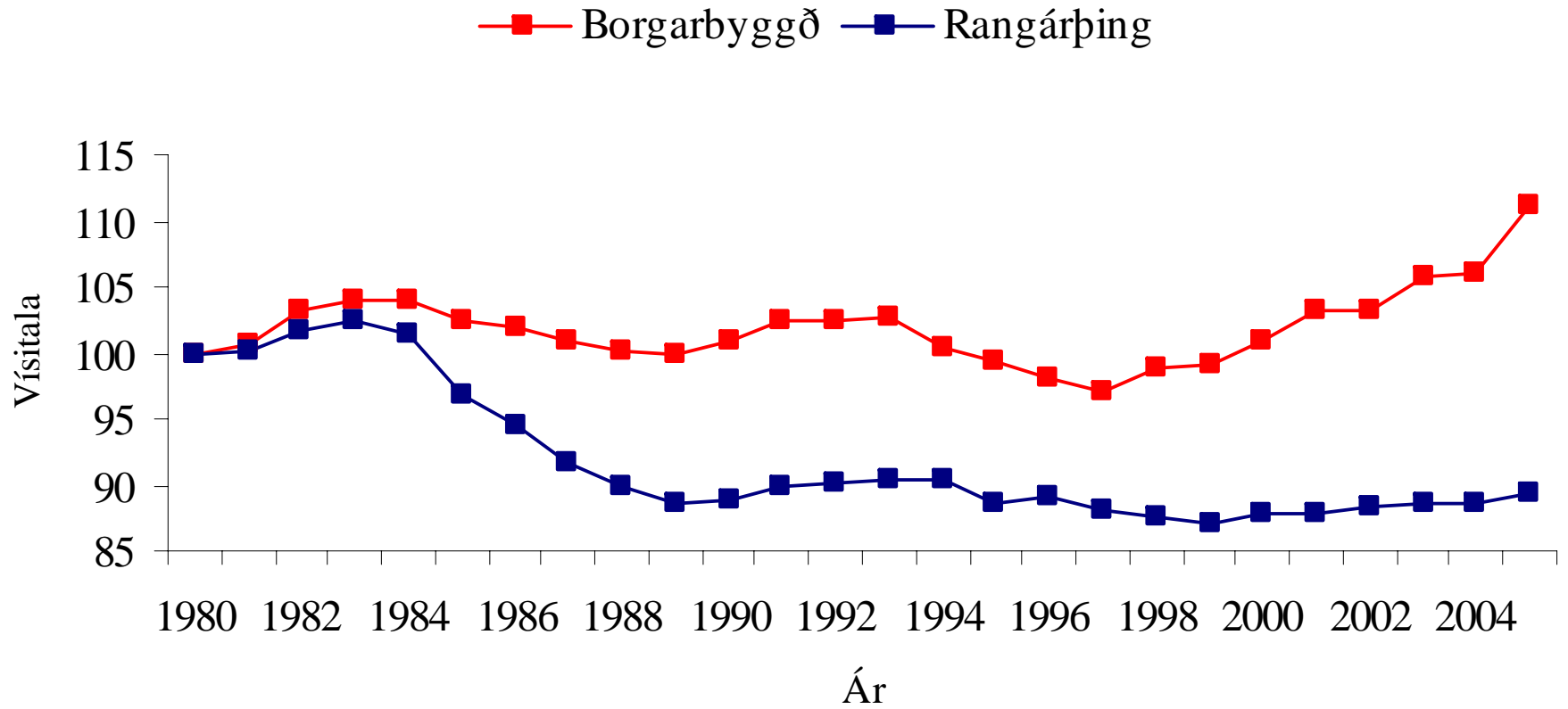

Fjöldi nemenda hefur meira en sjöfaldast frá upphafi og þeim fer fjölgandi sem flytja lögheimili sitt til Borgarbyggðar meðan á námi standur

Samanburðarsvæðið

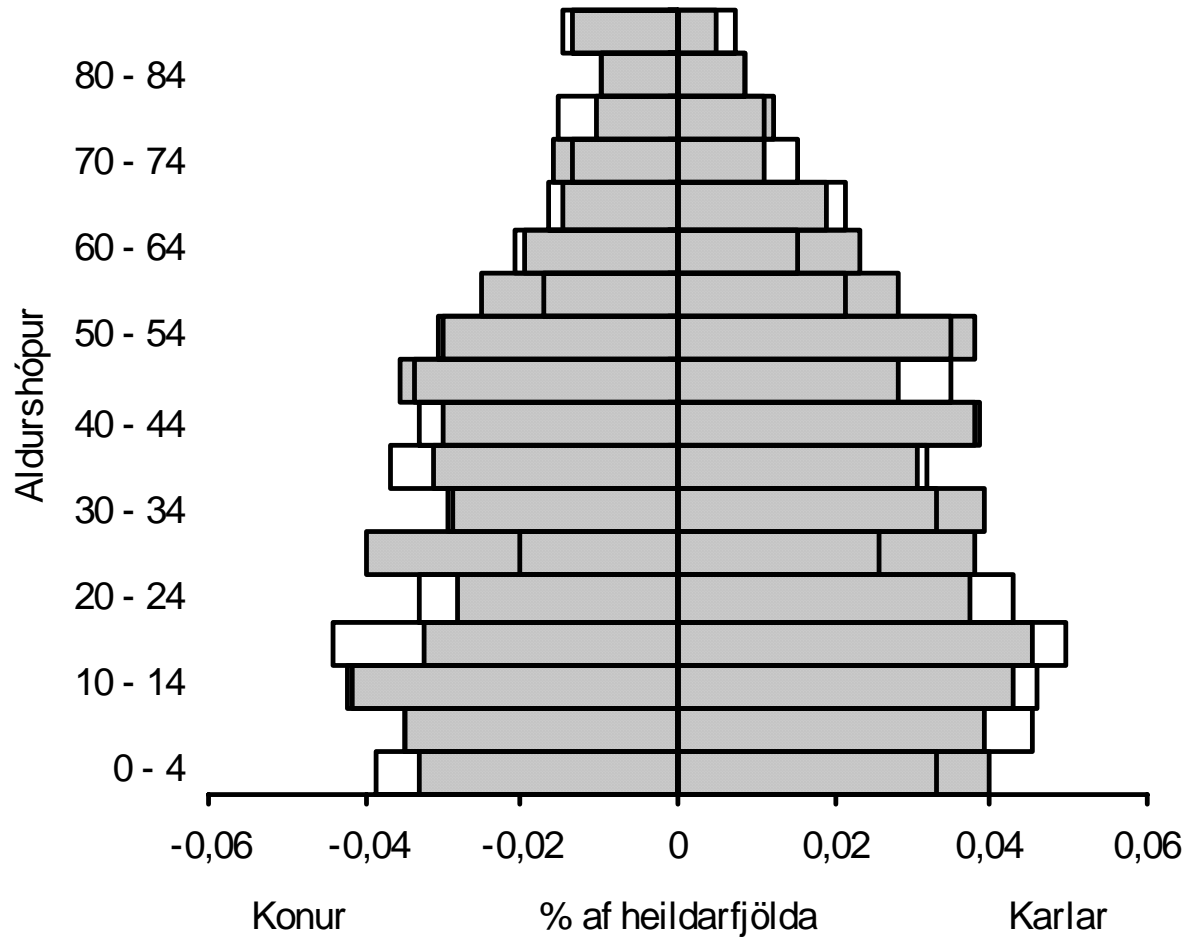

Niðurstöður

- ❑ Af niðurstöðum er dregin sú ályktun að Viðskiptaháskólinn hafi með starfsemi sinni fjölgað yngra fólki og dregið úr kynjahalla í Borgarbyggð.
- ❑ Fólki á aldrinum 25-34 ára hefur fjölgað um 50% í Borgarbyggð frá árinu 1996. Fjölgun kvenna er meiri en karla og í aldurshópnum 25-29 ára þá hefur konum fjölgað um 120% (59) frá árinu 1996.

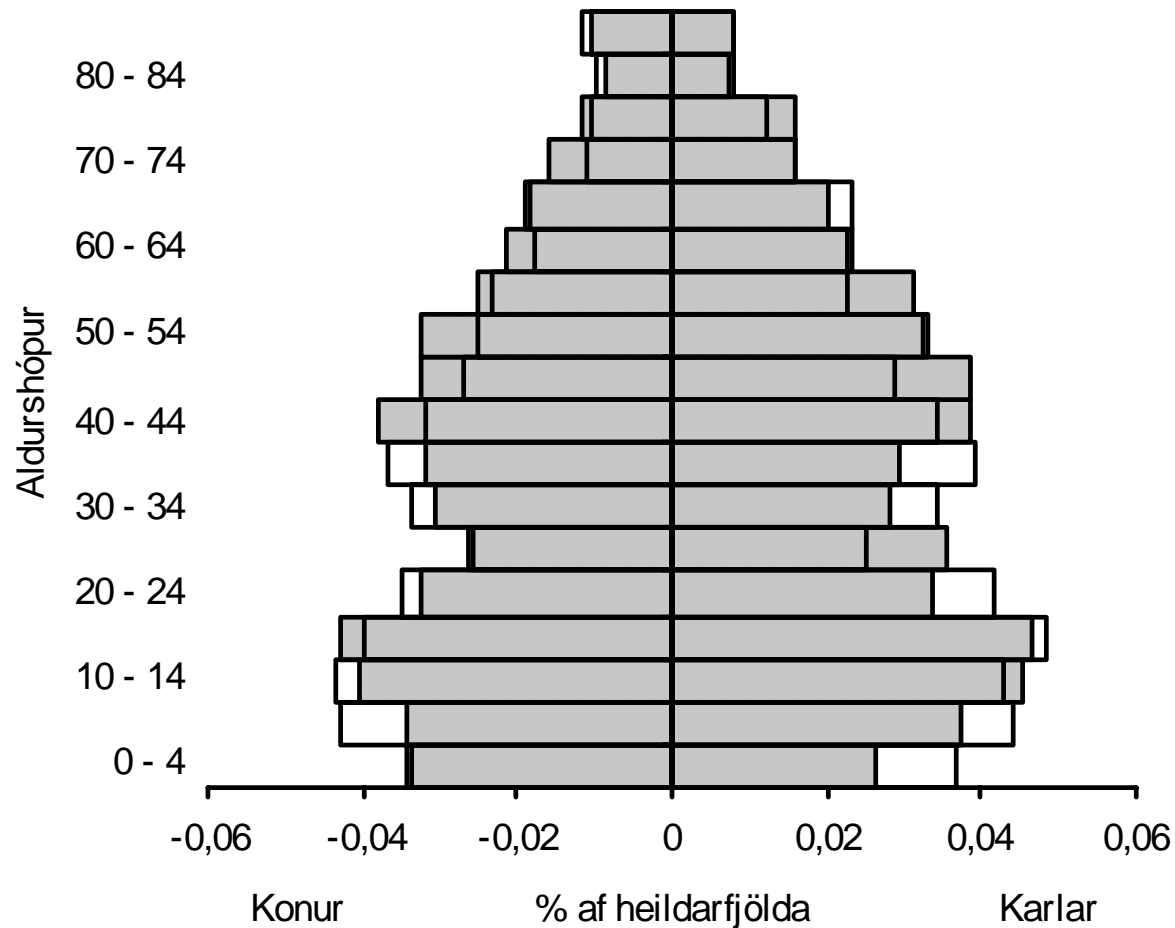
Aldurstré Borgarbyggðar árið 2005 (skyggt) og árið 1996 (gegnsætt)

Aldurstré Rangárpings árið 2005 (skyggt) og árið 1996 (gegnsætt)

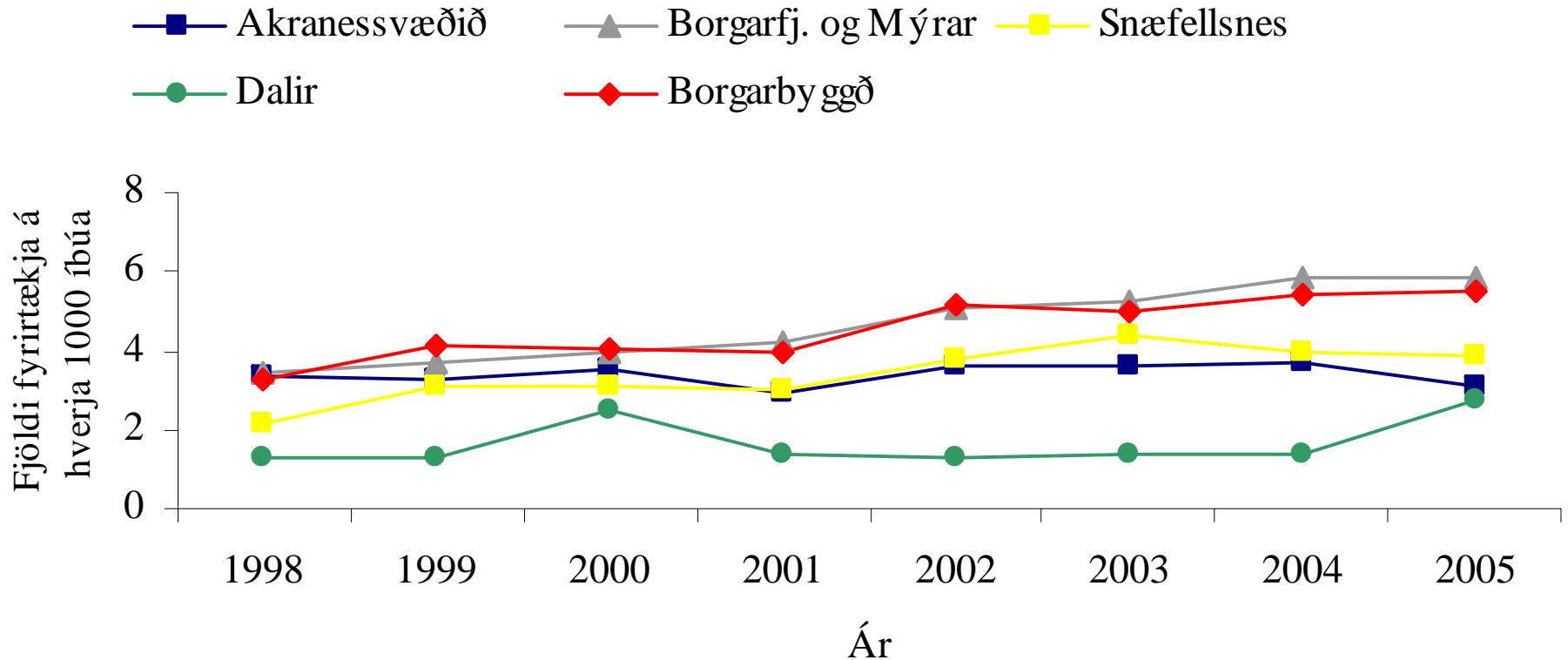

Niðurstöður

- ❑ Af greiningu á áhrifum á atvinnulíf er dregin sú ályktun að rekja megi fjölgun fyrirtækja í þekkingariðnaði í Borgarbyggð að nokkru leyti til Viðskiptaháskólans.
- ❑ Fjöldi fyrirtækja í þekkingariðnaði hefur nær tvöfaldast frá árinu 1998 í Borgarbyggð.

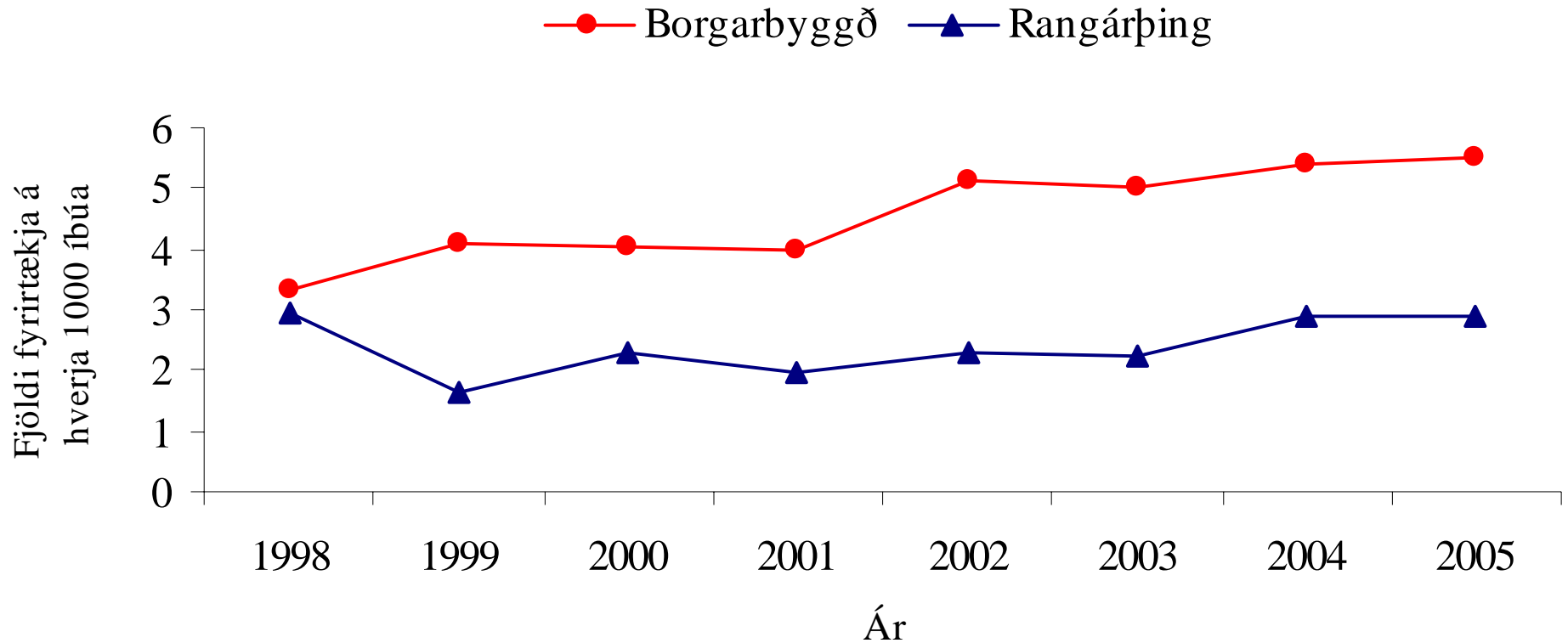

Fjöldi fyrirtækja í þekkingariðnaði árin 1998-2005, á hverja 1000 íbúa eftir svæðum á Vesturlandi

Fjöldi fyrirtækja í þekkingariðnaði árin 1998-2005, á hverja 1000 íbúa í Borgarbyggð og Rangárþingi

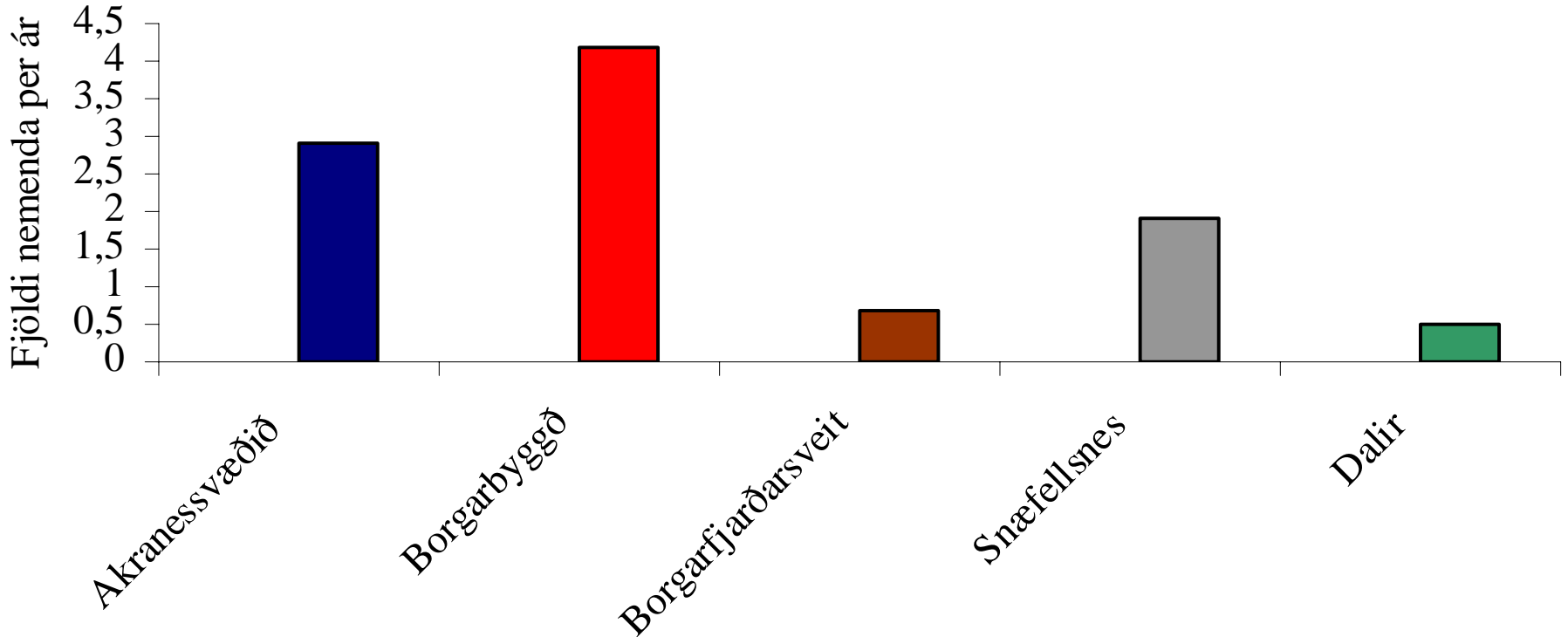
Niðurstöður

- ❑ Af athugunum á áhrifum á menntunarstig vinnumarkaðarins er dregin sú ályktun að Viðskiptaháskólinn hafi veruleg svæðisbundin áhrif á menntunarstig í Borgarbyggð
- ❑ Aðsókn nemenda í nám við Viðskiptaháskólann er mest úr Borgarbyggð í samanburði við önnur svæði á Vesturlandi tímabilið 1995-2004

Áhrif aðgengis á aðsókn í nám

Nemendafjöldi úr Borgarbyggð að meðaltali á ári tímabilið
1995-2004 borinn saman við önnur svæði Vesturlands

Niðurstöður

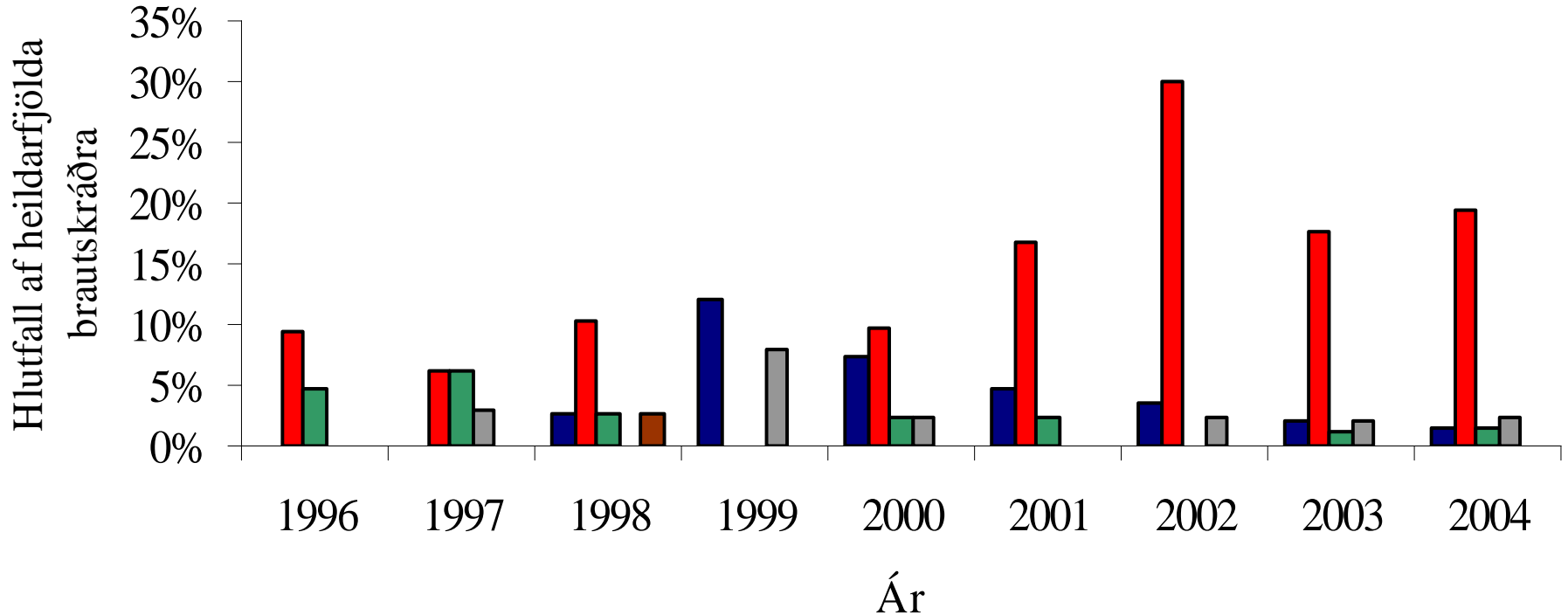
- Framboðsáhrif Viðskiptaháskólans, skýrð með hlutdeild útskrifaðra sem dvelja eftir á svæðinu, eru mun meiri í Borgarbyggð en öðrum svæðum Vesturlands. Af brautskráðum nemendum árin 1996-2004 búa að meðaltali 13% þeirra í Borgarbyggð ári seinna. Áhrifin fara vaxandi og eru mest vegna brautskráðra nemenda árin 2001-2004.

Áhrif á framboð vinnuafis

Lögheimili nemenda ári eftir brautskráningu

■ Akranessvæðið ■ Borgarbyggð ■ Borgarfjarðarsveit ■ Snæfellsnes ■ Dalir

Eftirspurnaráhrif á vinnumarkað

- ❑ Viðskiptaháskólinn vegna eðli starfsemi sinnar hefur áhrif á eftirspurn eftir háskólamenntuðu vinnuafli inn á svæðið. Fjöldi starfsmanna við kennslu og rannsóknir hefur vaxið verulega á undanförunum árum og nokkuð víst er að enginn annar vinnustaður í Borgarbyggð eykur jafnmikið eftirspurn eftir háskólamenntuðu vinnuafli inn á svæðið.

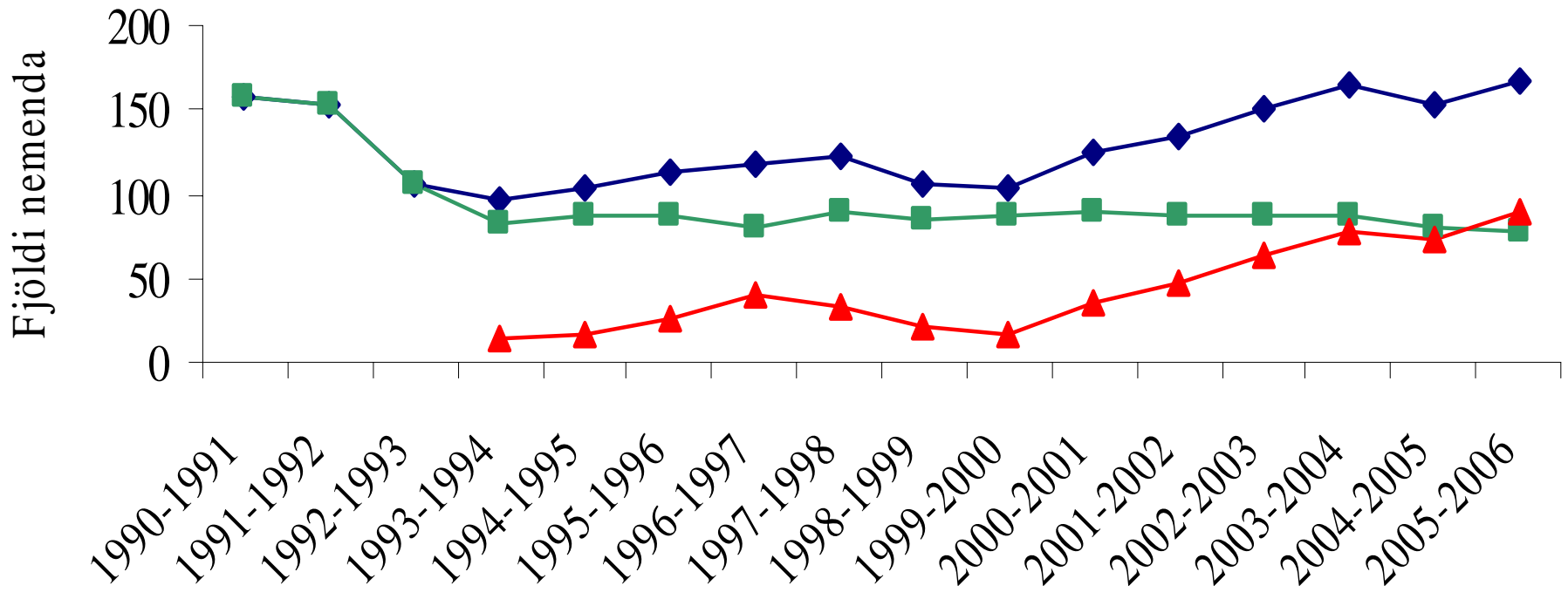
Önnur áhrif

- Ef litið er til þess að áætlaður íbúafjöldi í þéttbýli Bifrastar sé um 750 manns þá er verið að tala um verzlun og þjónustu við þéttbýliskjarna sem svarar til um 27% af heildaríbúafjölda Borgarbyggðar
- Jákvæð óbein margfeldisáhrif má skilgreina sem þau áhrif er skapa störf sem þjónusta ný störf eða leiða til hærri meðallauna á svæðinu. Slík áhrif birtast m.a. í því þegar eftirspurn eftir menntuðu vinnuafli eykst á vinnustöðum sem veita íbúum háskólasamfélagsins þjónustu.

Dæmi um slíkan vinnustað er grunnskólinn á Varmalandi

◆ Samtals   ■ Önnur heimabyggð   ▲ Bifröst

Lokaorð

- Niðurstöður rannsóknarinnar styðja sterklega þá viðteknu skoðun að tilvist háskóla á landsbyggðinni geti haft þýðingarmikil og víðtæk áhrif á byggðapróun